

СЛОВА НА ЙОАН ЕКЗАРХ

Слово на Йован Презвитер от евангелското сказание за Рождеството на Господа наш Иисус Христос. Благослови, отче!

Иисус се роди във Витлеем Иудейски, в дните на Ирода царя. И ето, вълхви дойдоха от Изток и рекоха: Де е родилият се Цар Иудейски?

Много бдение беше потребно, и много молитви, и трябваше да се прекара много време в четене, за да се разбере, кои са тези вълхви, откъде дойдоха, и как или кой ги накара, що за звезда е тази, какво узнаха от звездата онези вълхви – сиреч, че това е Царят Иудейски?

В дните на този цар цар имаше, който казваше на Пилата: Моего царство не е от този свят. И не прояви нищо царско, защото нито щитоносец имаше, нито оръженосец, нито воини стояха пред него, ала живееше в нищета, водейки със себе си дванадесет бедни мъже.

Ако вълхвите не бяха разбрали, че е цар, защо дойдоха? Какво добро видяха, на какво се надяваха, за да дойдат толкова отдалече на поклонение при царя? Ако ли пък идваха при някакъв свой цар, то и това не би било добре да сторят, защото ако се беше родил в царски палати и баща му беше цар там, бихме казали, че искат да угодят на бащата, кланяйки се на роденото дете. А те, като знаеха, че не е техен цар, а цар на чужд народ, и че живее далеч от тях, и не бяха го виждали като мъж, защо си сториха такъв голям труд, че и дарове му принасят? Те са знаели, че не напразно ще бъде всичко това.

Ирод пък, като чу, се смути, и целия народ разбунни, чувайки това от хората.

Но възможно ли е вълхвите да не са премислили тези неща? Няма отговор на това. Ако ли пък са били толкова несмислени, как не биха разбрали, че като влязат в едно царство и нарекат цар другиго, а не този, който царува в този град, ще претърпят много мъка и беда, че и смърт?

За какво ли да му се кланят, като е в пелени? Да речеш, че е мъж, та като изпаднат в беда ще им помогне? А ако ли все пак са се надявали на помощ, то какво можеха да получат от едно отроче и от бедната му майка? Ако ли пък са се надявали да получат благодарност по-после, откъде можеха да съдят, че ще ги запомни едно детеце, което е

получило почести, когато е било в пелени? Но да речем, че майката би му припомнила, пак не им приличаше да чакат почести от него, а по-скоро мъка, защото явно са го хвърлили в беда. Та нали от тях Ирод чу и се смути, и разпитваше, и го търсеше, като искаше да го убие?

Виждаш ли, колко зле тръгва разумът, ако искаш да разбереш всичко това по човешки, ако се прибегне до обикновения ум. Какво друго би могло да се добави?

Но да оставим настрана това и да минем към обяснение на казаното – начало на разпитването на нещата, сиреч, като дадем обяснение на звездата!

Ако узнаеш що за звезда е тая или каква, дали е една от многото звезди, или е друга някаква, различна от тях, дали е природна, или е само образ на звезда, всички тези познания откъде ще ни дойдат? Не от Писанието ли? Тя не беше една от многото звезди, защото мисля, че не беше звезда, а някаква невидима сила е шествувала в звезден образ.

Първо трябваше да я познаем по хода ѝ, защото никога една звезда не се движи по този начин. Било слънцето, било луната, било всяка друга звезда виждаме да залязва от изток на запад. **А** тази не вървеше към запад, защото Палестина лежи на юг от персите.

Второ – от времето може да се разбере. Защото тя не се явяваше нощем, а по пладнe, когато слънцето сияеше, което не е по силите нито на звездите, нито на луната, която е по-голяма от всички звезди. Появи ли се слънцето, те ще изчезнат и без следа ще остане тяхната светлина, а тази звезда с преголямото си светило помрачи и слънчевите лъчи, и със своята огромна светлина ги надмина.

Трето – от появяването до залязването си тя се явяваше чак до Палестина и беше като водач тази звезда. **А** като влязоха в Иерусалим, тя се скри от тях, особено, когато останаха при Ирода и му казаха защо са дошли. **А** като щяха да тръгнат, пак им се показа, което не е начинът на движение на звездите, ами на някакви мисловни сили. **А** и нямаше свой собствен път, а когато тръгнаха, тръгваше и тя, спираха ли, спираше и тя. **Б**еше подобна на облачен стълб и спираше, и вдигаше войската иудейска на път, когато трябваше.

А що се отнася до четвъртото, то трябваше да се разбере от вида, в който се показваше. Тя сочеше мястото, не като стоеше горе, защото тогава не биха разбрали, но правеше това, слязла долу.

Знаете, че едно таква малко място, каквото е пещерата или къето да побира тялото на едно дете, не е възможно да го посочи една звезда, защото тя се намира безкрайно високо, та не може да направи едно тясно място видимо за онези, които желаят да го видят. Това може да се разбере по луната, която е много по-голяма от звездите и разпръсква своята светлина върху всички, които живеят на този свят и толкова нашироко, че всеки я смята близо до себе си. Как, прочее, една звезда, кажи ми, би могла да посочи таква тясно място, каквото заема една хижа или каквото заемат яслите, ако не бе напуснала тази височина и не бе застанала над главата на младенеца.

Евангелистът, като разказваше, рече: **И** ето, звездата вървеше пред тях, докато дойде и се спря над мястото, дето беше **Младенецът**.

Виждаш ли, каква е тази единствена звезда? Не една от онези, многото звезди. Защо ли се яви? Дали не за да помогне на влъхвите да достигнат иудейските предели и да направи иудеите безпомощни? Защото дойде да осъществи **Ветхий завет** и да призове целия свят да му се поклони. **И** отначало разтвори дверите на вси страни и народи, желаейки да накаже чуждите привърженици, понеже често слушаха пророците какво говорят за неговото пришествие, но нехаеха. **И** направи така, че чуждоземни да дойдат от земя далечна, и евреите от персите първом да чуят това, що не желаеха да чуят от пророците. **И** ако го възприемат, по-лесно да получат отплата за послушанието, ако ли пък не пожелаят да чуят, да бъдат лишени от отплата. **И** какво ще кажат онези, които не приемат Христа, след като толкова неща бяха казали за него пророците, докато влъхвите от виждането на една звезда приеха Христа и му се поклониха? Така направи и с ниневийците оня, който изпрати **Иона**, също и със самарянката, и с хананейците, и с влъхвите. Затова и каза: **Ниневийци** ще се изправят на съд с тоя род и ще го осъдят. Защото те повярваха на по-малкото, а тези евреи не повярваха на по-голямото.

Защо ли се яви в такъв образ? Пророци ли не им изпращаше? Но те нехаеха за пророците. **И** ангел им изпрати, но и нему не повярваха! Затова **Бог** остави всичко и прибегна към обичайното знамение. Персите вярват в слънцето, в луната и в звездите. **И** влъхва наричат своя **Валаам**, който

беше пророкувал за тази звезда. Когато Мойсей водеше людете към Обетованата земя, и там Бог показа такава звезда, та с големината, красотата и вида си това шествие да удивлява. И Павел, подражавайки, правеше същото; като видя на какво се вярва, така проповядваше. Защото Бог осени със своя обичай и със своята любов всичко. И изпратените от него в този свят мъже правят така.

Да не мислиш, че са призвани от звездата без неговата повеля? Ако ли така разсъждаваш, то хулиш всички иудейски закони, чрез които Бог заповяда поклонения.

И се вдигнаха, без да знаят какво се върши и без да последват възхвите. Толкова бяха незрели и най-вече лениви, че когато трябваше да се гордеят и величаят, понеже Цар се роди у тях, и че така ще поставят под себе си персите, и че всички ще им бъдат подвластни, те и не помислиха за това. Толкова бяха свирепи и само на хули богати, че трябва с тежко изпитание да извлекат тези неща от ума си и да станат от огъня по-горещи, ако искат да влязат в такава една битка, защото Христос казваше: "Огън дойдох да туря на земята". Затова и Духът се явява като огън...

Но ние бяхме по-студени от пепелта и по-мъртви от мъртвите. Ти видя Павел да лети по-високо от небесата, повече от пламъка, надминавайки и преодолявайки висотите и дълбините, и жив, и възвръщащ се. Ако ли тази притча не можеш да разбереш, то и по това може да се провери твоята мъдрост. А какво повече от тебе притежава Павел, та казваш: Не е по силите ми да му подражавам.

Но нека не се препираме за това! Да оставим Павел! Всички те са вярвали в Христа. И нека добавим и онези, които са изоставили имането, домовете и съкровищата, и всичките си грижи в този живот, и сами са се предали на Бога, придържайки се към учението му през всичките си дни и нощи. Защото за тях духовният огън е не само влечение, а такъв, който отвежда към друга любов и желание вечно. Дано онези, които се стремят към такива деяния, като се научат да дават имота си или се откажат от господарската поддръжка, или от слава, или от почести, или да предадат самата си душа на смърт, с радост да сторят всичко това, защото когато искрата на този огън влезе в душата, ще изхвърли навън цялата плесен и ще направи по-лек от перо отиващия към друг живот, пренебрегнал този временен живот.

Та така и ти винаги се надявай и пребивавай в укрепване на ума си, често проливайки сълзи като река, намирайки много сладост в тях! Защото нищо не може така да те свърже и приближи към Бога, както такива сълзи. Ако бъдат такива, все едно е, дали някой живее в града, или в пустините, или в планините, или в пропастите, без да се грижи за каквото и да е в този живот, без да се насища никога на този вопъл и плач, като пролива сълзи и плаче – било за себе си, било за чужди грехове, поради което Бог го облажаваше преди другите, казвайки: ”Блажени гладните“. И още рече Павел: ”Радвайте се винаги в Господа!“.

Сладко ми е от тези сълзи, радост ми е! Като радостта от този живот е примесена с печал, така и сълзите, проляни заради Бога, създават радост, неувяхваща во веки.

Та нали поради такива сълзи блудницата стана по-чиста от девите, като прие огъня, понеже се изпепели чрез плача си? Тя цяла се молеше за Христовата любов, разплаела коси, обливайки със сълзи светите му нозе, изтривайки ги с косите си и изливайки миро върху главата му. Можеше да се види как тя правеше всичко това, но вътре в нея имаше голяма болка, която само Бог знаеше. Затова чу: ”Радвай се, – казваше, – достойна си да ти се простят греховете, като се каеш така!“.

Дали ние, безумните, така говорим!

Помисли каква прошка прие тя тогава от човеколюбивия Бог и какъв дар за предишния си живот! И с това покаяние придоби такава слава. Като като се излее дъжд и се очиства небето и става ясно, така стана и с онази, която бе съгрешила, защото греховете паднаха и изчезнаха. И както се кръщаваме с вода и с Дух, така и със сълзи, и изповед се очистваме и отново ставаме готови за посвещение.

Сълзи се проливат, за да ги видят и децата на благочестивата жена. Но аз търся онези сълзи, които се проливат не за да бъдат видени и от децата, а сълзите, които се проливат за покаяние. Това са сладки сълзи, които с болка и скръб капят от дълбочината на сърцето и които са само за Бога, както Ангелите! – защото устните ѝ се движеха, но глас не се чуваше, и единствено сълзите издаваха глас, по-силен от тръба. Затова ѝ даде Бог плод на нея, неплодната.

Та ако и ти така проливаш сълзи, ще бъдеш подражател Господен. Защото и той над Лазар проля сълзи; и заради Йерусалим, и за Иуда пожали. И

много пъти можеше да се види, че той прави това, но никога не се смееше, нито се усмихна. Никой от евангелистите не сочи това, тоест, че се е смеел.

Затова и Павел казва, че се е просълзил и говори: ”Ден и нощ, и сам със себе си“. И други казват това за него, а че се е смеел, никога нищо не е говорил нито той, нито някой от светците, нито за него, нито за другия, само за Сара е казано веднъж, когато получи предсказание, и за Исевиия син, когато от свободен стана роб.

Казвам това не за да отрека смеха, нито кикота, и не за да го хуля. Но защо, кажи ми, се кривиш и се смееш, след като имаш такъв дълг, че ще застанеш пред Страшния съд и за всичко ще отговаряш с близко изпитание! За тези неща, които тук сътворихме и за каквото съгрешихме воляно или неволяно, за всички тях ще отговаряме. И който се отрече – рече, – от мене пред хората, и аз ще се отрека от него пред моя Отец Небесен.

И онези, които не знаят, не ще се спасят от мъката. Защото ще отговаряме и за това, което знаем, и за това, което не знаем. Защото в нищо виновен не се съзнавам, – казва апостол Павел, – ала с това не се оправдавам. Той изпрати послание до коринтяните и рече: да не би както змията с хитростта си прелъсти Ева, тъй и вашите мисли да се повредят поради простотата ви в Христа.

Толкова голям дълг трябва да изплащаш, като си се напил, говориш глуми и се смееш. Ако не правиш това, ами се грижиш за покаянието си, за твоя полза ще бъде. Казвам ти това, а толкова много неща не мога да ти кажа! Защото в тоя живот, ако в съда осъдят някого, колкото и да се жали, не ще избегне смъртта. А бъдещият съд е лесно да бъде избягнат. Ако някой желае да се старае от все сърце, то скоро ще приеме опрощение от Бога.

Затова много пъти Христос ни учи на покаяние и обжалва каещите се, окайва и сразява смеещите се. Защото това не е никакъв смешен събор, нито за смях сме се събрали, а за да повъздишаме и да постенем, и със стенание да приемем Царството Небесно.

Ти, когато стоиш пред княза, не се осмеляваш да се усмихнеш, а като носиш в себе си Владиката на ангелите, не стоиш със страх и трепет и с

чистота както ти подобава, а се смееш и много често гневиш Бога. И ти не знаеш, че съгрешаваш, и още повече гневиш Бога, и когато съгрешиш, нито се усъмняваш, нито пък се боиш. Някои пък са тъй безчувствени, че буквално казват: ”Да не ми дава Господ да плача никога! Но да ми даде да се смея и да се веселя, додето съм жив!“ Нищо не е по-напрасно от това и по-безсмислено. Никога Бог не повелява човек да играе и да се смее, а Сатаната. Послушай, прочее, какво стана с играещите: ”И седна, – рече, – народът да яде и да пие, а после стана да играе“. И какво постигнаха с тази игра? Виж в Изходните книги какво пише: Паднаха от тях, – рече, – двадесет и три хиляди души. Такива бяха и содомяните, които Бог изгори. Също такива буйни и жестоки бяха и онези, които по времето на Ной се издавиха. За тях пък се казва, че в големство и изобилие с много ястия се хранеха. Виждаха как в продължение на толкова години Ной стробеше кораба, и без страх се веселяха, пренебрегвайки това, че кораб се строи. И като дойде внезапно водата, потоци и издави всички тях. Тогава само Ноевите чада не плачеха.

Та, прочее, не моли от Бога за онова, което ще приемеш от Сатаната, както казахме и по-преди. Защото божие подаяние е сърцето съкрушено и смирено и трезво с чистотата си, и възприемчиво, и утвърдено за поклонение.

Такива са даровете божии! И това искаме повече от всичко друго. Защото сега ни предстои битка, люта и горчива, срещу невидимите сили и духовете лукави. И в началото на битката трябва да се трудим с най-голямо старание и да се укрепим много и да търпим срещу това пълчище. Ако ли се смеем и играем и мързелуваме, то преди неговото пришествие с пълчището сами ще паднем, поради своята леност.

Да не се смеем и глумим и да се угощаваме! Бесовско дело е то! Защото е дело на измамниците и на нечестивците, а не на такива, които са призвани в рая и на небесата се въздигат, които имат духовно възбуждение, а не са роби на бесовете.

Защото той, Сатаната, се старее да сътвори това лукаво дело и да придърпа към себе си воините Христови, които губят сили за крепък подвиг. И затова Сатаната направи зрелище и на събора смях и глуми учи. Та заради такива именно дела злият и лукав бяс ще ги погуби чрез зрелища. Божественият Павел повелява да се бяга от безсмислени приказки и от хунословия. Пак той повелява да се прави същото и когато

някой изрече дума мерзка или смешна. Тогава лекомислените много ще се смеят, хвалейки се с хулнословията си. А заради такива неприлични дела следва с бой да се изпъдят. Че и онези, които на това се чудят, пляскайки с ръце, и с тези смехове огън готвят за главите си, защото повече от смеха търсят неговия създател, и се дивят на тези празни приказки. Ако не биха им се удивлявали, онези биха ги оставили. А то, не само им се смеят, ами са научили и думите им и ги повтарят, когато седнат на трапеза или се съберат някъде. Вместо като християни да кажат ”така рече апостол Павел или Иоан Богослов“, казват – ”така рече този или онези шут“.

Не всички правят така. Обаче, като скърбим за онези, другите, дойдохме до думите и делата, за които говорихме по-преди.

Да ни запази Иисус Христос от такива дела, за каквито говорихме, и да ни закриля и да ни заведе във вечния живот! Нему слава, чест и поклонение, с безначалния негов Отец и с Пресветия, благ и животворящ Дух! Сега, всякога и во веки веков. Амин!

Слово на Йоан Презвитер и ексарх за Сретение на Господа наш Иисус Христос. Благослови, отче!

Евангелистът рече: ”А когато се изпълниха дните на нейното очистиане според закона Моисеев“. Наистина, не се изискваше от света Богородица да чака дните на очистването, които бяха 40, когато се роди дете от мъжки пол, защото е речено в Закона: ”Светлината на праведниците винаги свети, а светилото на нечестивите – угасва“. И никой не е по-жив от праведника. И както казва божественото слово: ”А праведниците живеят до века; наградата им е у Господа и грижата за тях у Вишния“.

Нищо не е по-сладко от праведния човек. Затова и светият Давид добавя палмата, казвайки: *Праведният цъфти като палма, издига се като кедр ливански.* ”Праведният цъфти като палма“, понеже носи сладка вяра и ”издига се като кедр ливански“, защото не гние и притежава богопознание.

Такива са всички праведници, които носят в себе си сладката нетленна вяра в Бога, като се почне от Авела, та до днешния праведник. И кой е

той? Не оня ли, когато първи спомена евангелист Лука – сиреч Симеон, който по вяра беше евреин, но твореше християнски благи дела, Симеон, който имаше толкова вяра, че макар да беше в пазт, получи от Бога вест, че няма да умре, додето не вземе в ръцете си вечния живот – нашия Господ Исуса Христа.

Този Симеон, братя, беше пожелал да види Господа преди възплъщението. **А** като го видя в пазт, и като го взе в ръцете си, помъли се, казвайки: *”Сега пусни твоя раб, Владико, според думата си, смиром; защото очите ми видяха твоето спасение, що си приготвил пред лицето на всички народи. Видях вече, Господи! Освободи ме по-скоро от пазтските окови! Видях вече твоята слава и ангелските легиони и чух архангелските славословия, и как цялото творение се весели. Изпрати ме вече, понеже Светият Дух в мене разбра какво ще стане с тебе. Пусни ме сега, за да не видя своя род как ще ти нанесе безчестие, да не видя как се плете тръненият венец, да не видя стремежа към измама, да не гледам помръкващото слънце. Пусни сега твоя раб, Владико, според думата си, смиром, защото очите ми видяха твоето спасение, що си приготвил пред лицето на всички народи.*

Така говореше Евангелистът, река: *Имаше в Иерусалим един човек на име Симеон; и тоя човек беше праведен и богоговеен, и чакаше утехата Израилева. Нему беше предсказано от Духа Светаго, че няма да види смърт, докато не види Христа Господен. И дойде по вдъхновение в храма. И когато родителите донесоха младенеца Исуса, за да извършат на него обичая по Закона, той го прегърна, благослови Бога и рече: ”сега отпускаш твоя раб, Владико, според думата си, смиром; защото очите ми видяха твоето спасение, що си приготвил пред лицето на всички народи, – светлина за просвета на езичниците, и слава на твоя народ Израиля. **А** Иосиф и майка му се чудеха на казаното за него. И благослови ги Симеон и рече на Мария, майка му: ”Ето, тоя лежи за падане и ставане на мнозина в Израиля и за знамение на предначертаното; и на самата тебе меч ще пронже душата, за да се открият мислите за много сърца“.*

А пророк Исая рече: *Прекрасни са новете на благовестника.*

И какво е равно или по-сладко от това, да знаеш, че Бог спаси целия свят и стана ходатай на Сина си. Защото апостолът пише: *Един е Бог, един и ходатай между Бога и човеците – човекът Христос Исус, който отдаде себе си откуп за всички, дойде в нашата нищета, за да ни направи богати.*

Виж как той, като един от човеците, се принася на Ощеца и на стената на Закона сякаш жертвоприношение, полагащо се според древния обичай. Макар и с майка от плът да извърши всичко това, не можаха да го разберат живущите в Иерусалим, макар че много преди да дойде той, Отец и Бог бе говорил чрез пророците: *”И ще бъде явено на Сина, когато настъпи времето да спаси загиналите и да освети онези, които са в тъма“*.

И рече още един от пророците: *”Нека той повърза“*. И също: Спасителят мой като свещ ще гори и ще ни помирва, ще ни надари с правда и ще ни очисти от пороците чрез вярата, която имаме в него. Спасителят мой като свещ ще гори – сиреч – Христос. Затова блажените пророци го молеха да станат приемници на тази благодат, казвайки: *”Яви ни твоята милост, Господи, и ни дари твоего спасение!“*.

И като беше внесен в храма Господ-Христос, бидейки младенец, защото беше само на четиридесет дни, и старецът Симеон, надарен с пророческа благодат, го взе на ръце, изпълнен от върховна сладост, благослови Бога, като рече: *”Сега пусни твоя раб, Владико, според думата си, смиром, защото очите ми видяха твоего спасение, що си приготвил пред лицето на всички народи, – светлина за просвета на езичниците, и слава на твоя народ Израиля“*.

Защото тайната Христова беше подготвена много по-рано, още преди Сътворението, а се яви в последните години на вековете. **И** беше светлина за всички, които седяха в тъмата на заблудата и бяха подвластни на сатаната. Те бяха онези, които служеха не на Твореца, а на творението, и се кланяха на змията, изконния злодей. Но бяха призовани от Бога и от Ощеца, който е истинната светлина, защото рече за тях Исаия пророк: *”Ще туря на тях белег и ще ги приема, защото ще ги избавя. И увеличават се, защото бяха много. И ще ги всея между людетe, та издалече да ме призоват. Защото мнозина са призованите от заблудата.*

А мнозина бяха, както и предишните, онези, които бяха приети и избавени, и приеха от Бога-Ощеца, мирната светлина, и повярваха в Христа.

И се пръснаха между людетe светите ученици и апостоли Христови, та онези, които със сърцата си стояха далеч от Бога, да се доближат до него. И великият Павел казва: *”А сега вие, които някогаш бяхте далеч, станяхте близки чрез кръвта Христова“*. И като се приближиха, се хвалеха

с Христа, защото за тях рече Бог-Отец: "Поселих се в тях". И в неговото име ще се похвалят, казва Господ.

Ето и блаженият Давид ни учи, възкликвайки към Спасителя Христос: "те ходят в светлината на лицето ти, Господи, за твоего име се радват цял ден и с твоята правда се възвишават, защото ти си украса на силите им".

Намираме и у Иеремия, който въздигна глас към Бога: "Господи, сила моя, крепост моя и прибежище мое в скръбен ден! При тебе ще дойдат народите от земните краища и ще кажат: Всред ляжа отците наши въздигнаха капища и няма полза от тях".

Беше, прочее, светлината – Христос не само откровение за народите, но и за слава Израилева, защото макар че някои от тях бяха неверници и нечестивци, изпълнени с всяка злина, то останалите се спасиха и се възславиха поради Христа. Началото на това бяха светите апостоли, чиято слава сияе по целия свят. **А** и в друго е славата, че Христос ни се яви, Бог се яви над всички, и е благословен во веки, понеже произлезе чрез плът от него единородният Син.

Благослови Симеон и светата Дева и рече за Христос: *Ето, тоя лежи за падане и ставане на мнозина в Израиля. И за знамение на предначертаното!*

Положен бе от Бога и от Отца Смануил в основите на Сиона – камък безценен и крайдъгълен. И които вярваха в него, не се посрамяха, а невярващите ще се препънат и ще се разбият.

И рече Бог-Отец чрез устата на пророците: "Ще положа в Сион камък за препъване и камък на съблазън и всеки, който вярва в него, няма да се посрами, а оня, който падне, ще бъде съкрушен." Така наставлявайки Израиля, пророкът казваше: "Господа – него свято почитайте, и той да е ваш страх. И ако на него се надяваш, ще ти бъде за освещение, а не ще те пресрещне като камък на препъване".

А онези израилтяни, които Смануил, бидейки Господ и Бог, не освети и които не искаха да имат надежда в него, те се препъват като в камък чрез неверието. **А** мнозина се въздигнаха, сиреч – повярвалите в него и от Ветхия Закон преминаха към духовния, от идоолското робство – във

великата и висша свобода. И като (не) приеха синоството, наричат кръста неприемливо знамение. Както и премъдрият Павел пише: *”за иудеи е съблазна, а за елени – безумство“*. И още: *”Словото за кръста е безумство за ония, които гинат, а за нас, които се спасяваме, с сила Божия“*. Неприемливо е знаменieto Христово за онези, за погиващите, за които е безумие, а за спасяващите се и за позналите неговата сила е спасение и живот.

Рече блаженият Симеон на светата Дева: *”И на самата тебе меч ще пронже душата“*. Меч означава омази печал, която почувствува тя, гледайки как го разпъват на кръста, защото не разбираше, че той ще бъде по-велик от смъртта и ще възкръсне из мъртвите.

А ти, брате, не се чуди на това и не казвай: *”Как не е знаела пресветата Дева, а и светите апостоли намираме твърде невярващи преди идването на Светия Дух“*. Това и стана, както му беше казано истинно и както истинно евангелистът разказва.

Както заради нас, убогите, Господ се възплъти и прие всяко страдание, желаейки да ни избави от безконечните страдания и мъки, и ние днес, поменавайки неговата милост, да го славим, казвайки: *”О, милостиви Господи и преславни Владико, и непостижимий с ума Творецо! Ти от небитието ни създаде, и като ни сътвори, даде ни живот и заповед. Онези, които престъпят заповедта ти, осъди на смърт. Ти стана за нас наказание и велика милост, за да не продължи осъждането в безконечните векове“*. Така мисля за Бога, който ни наказва.

”Ти, Боже, много пъти ни поучи чрез пророците и чрез всички свои угодници. И после сам се възплъти в светата Дева, прие да бъдеш повиван и кърмен. И днес те внасят в храма, според Закона, и те поемат ръцете на блажения и праведен старец Симеон“.

Слава на тебе, Господи Исусе Христе, заедно с безначалния Отец и с Пресветия Дух, и сега, и всякога, и во веки веков! **Амин!**

Слово на Йоан Презвитер и ексарх за Възнесение на Господа наш Иисус Христос. Благослови, отче!

Да се веселят небесата и да се радва земята! Защото Иисус разруши преградата, що беше посред, както казва Павел, Бога и човешкия род, въздвори мир и събра в едно небесното и земното, най-висшето с най-нисшето.

Затова, прочее, ние, земните, нека възкликнем: ”Днес Христос, върхът и началото на нашата плът, се възнесе на небесата!“

Апостолът казва: *възкреси го от мъртвите* и го постави на небесата. Казва го за Иисуса Христа, за там, откъдето някога изпадна злият дявол, откривател на греха, обидчив и високомерен горделивец. Иисус, със своето велико човеколюбие въведе в онова място човека, изгонен, поради измамата на дявола, от рая.

Затова и този велик празник е удостоен с всякаква чест и всякаква радост духовна. Имаме, побратими, за днешния ден, т.е. за Възнесението Христово на небесата, такъв разказ.

Давид така казва за него, като говори за първото слизане на земята: Наклони небесата и слезе, мракът беше под нозете му. **А** за днешното възкачване прорече: *И седна на херувим и полетя и се понесе на ветрени крила.* ”На херувим“, рече, защото, бидейки на небесата заедно с Отца, за престола имаше херувимите. **И** когато ходеше по земята заедно с човеците, никога не се отлъчи от небесния херувимски престол. **И** като казва ”ветрени крила“, разбира облаците, на които се възнесе.

В Деянията апостолски пък се казва: **И** облак го подзе изпред очите им. **И** казва се още: *И докле гледаха към небесата, когато той се възнасяше,* удивление и ужас обзеха апостолите, защото бяха смъртни по природа и не бяха свикнали на такива гледки. **И** ужас обхвана умовете им.

Но ще рече някой, че и преди Петър, Иаков и Йоан бяха видели Преображението, защото видяха преобразилия се Господ, и как облак го осеняваше. **Но** тогава не видяха облака, който го издигна нагоре във въздуха, и издигна в небесата Владиката. **И** онова е чудо, и това е дивно. **Но** чудо от чудото е по-голямо. Това чудо е по-голямо от онова, макар че и в това, и в онова беше силата Божия. Тогава Моисей и Илия се явиха на

Петровите люде, беседващи с Господа. **А** днес видяха херувимския престол, сиреч невидимата сила, покриваща облак, която долетя внезапно и въздигна на небето Владиката, който беседваше с рабите.

Тогава Петър дръзна да рече: *Господи, добре ни е да бъдем тук; да направим три сенника: за тебе един, за Моисея един и един за Илия.*

А днес учениците дума не можаха да кажат, нито уста да отворят, но с огромен страх се ужасиха и боязън ги обзе. **И** разказва Писанието: *Ето застанаха пред тях двама мъже в бели дрехи и рекоха: "Мъже галилейци, какво стоите и гледате към небето? Това велико чудо ли ви ужаси? Забравихте ли оня, който каза: "отивам при вашия и при моя Отец"? И не ви ли казваше затова: "Няма да ви оставя сираци". И пак: "Мир ви оставям; моя мир ви давам". Не ви ли обеща Исус, възкачил се на небето, да ви изпрати Светия Дух и пак да дойде с облаците небесни със слава и сила. Той ще дойде в годината, когато ще съди праведно света, защото Отец му предостави изцяло да съди. Не помните ли, че и на вас той казваше: "даде ми се всяка власт на небето и на земята".*

Тогава апостолите, като дойдоха на себе си, върнаха се, като пееха и благославяха Бога в очакване на божествените дарове, сиреч идването на Пресветия Дух.

И се изпълни казаното от Давид: *Бог възлезе при възклицания, Господ възлезе при тръбен звук.* Под "възклицания" разбира оня непрестанен глас, трисветата хвала, която херувимите въздигат към Бога. **А** под "тръбен звук" – гласа на архангелите, който означаваше неговия възход на небето. **А** Светият Дух повеляваше на висшите сили, като казваше: *"Повдигнете, порти, горницето си, повдигнете се, вечни порти, и ще влезе Царят на славата!".* **А** силите отвърщаха: *"Кой е този Цар на славата?".* **И** Дух Свети отговаряше: *"Крепкият и силният Господ, силният на война Господ",* защото победи ратника и се въоръжи с човешка пазт. Победи мъчителя – сатаната и угаси нажеженото му оръжие. **И** бе разпнат на кръст. **И** като вкуси смъртта, победи ада, и като го завладя, възкръсна от мъртвите. **И** като обърна заблудените овце към истината, ето, възнася се към деветдесетте и девет, носейки на плещите си онези, които не бяха заблудени, а живеят горе, сиреч в небето. *Крепкият и силният Господ, силният на война Господ.* **И** пак говори на силите: *Този е Царят на славата.* **И** силите, като слушаха господаря на силите, еднотласно запяваха обичайното славословие, приемаха Господа и го

съпровождаха до високия и превишения престол.

И изпълни се пророчеството на Давид: *”Рече Господ Господу моему: Седи от дясната ми страна, докле туря твоите врагове подножие на нозете ти“*.

На кое естество рече: *”Седи от дясната ми страна“*? Не на онва ли, което прие плът душевна, сиреч от пресветата Мария, понеже нашата плът днес седна на висок престол?

Затова да се радваме, братя! Защото днес единородният Син Божи – началото на нашата плът, когото прие от нас, се възнесе при Отца. Днес змията биде разсечена. Днес човешкият грях биде потъпкан. Днес прокуденият поради непокорството си Адам влиза като втори Адам – не в рая земен, а в Царството небесно.

И кои са свидетелите на Христовото възнесение? Дванадесетте ученици. Или не вярваш, еврейно, на апостолите Христови, които с очите си са видели възнасящия се на небето Господ? Щом не вярваш на толкова свидетели, то и на Мойсей не вярваш. Защото Мойсей рече: *”При думите на двама свидетели или при думите на трима свидетели става всяко дело!“*. О, покварени еврейно, Мойсей трима свидетели обявява за достатъчни за всяко слово, а Лука – четирима или трима свидетели смята за достоверни. **И** там ли не вярваш, губителю и погубени човече?

Но нека говори пророк Исая за тебе! По-скоро от Бога чрез Исая ние разбрахме, че си твърдоглав и непокорен. **И** шията ти е желязна жила, а челото ти е от мед. Не вярваш ли на нашите дванадесет свидетели, които са очевидци на Божието Възнесение?

От тях дори само Даниил пророк ще ти затвори устата. Ако и много пъти да искаш да му възразяваш, но няма да можеш! Нека послушаме онва, което Даниил казва за Възнесението Господне, като пророчествува: *”Видях, – рече, – ето, на небесни облаци идеше сякаш Син човеческий“*.

Подобно на първия възход е и второто му идване. Както Деянията апостолски свидетелствуват: **И** докле гледаха към небето, когато се той възнасяше, ето, застанаха пред тях двама мъже в бели дрехи и рекоха: *”Мъже галилейци, какво стоите и гледате към небето? Този Исус, който се възнесе от вас на небето, ще дойде по същия начин, както го видяхте*

да отива на небето“.

Внимавай много, брате, как пророкът чрез образ ни явява нещата! Той рече: ”на небесни облаци идеше сякаш Син човечески, дойде до Стария по дни и биде доведен при него. Да разберем и края на пророчеството: ”И нему бе дадена власт и слава“, защото беше единосъщен с Отца. Бог бе Слово и тази слава и власт Синът винаги я има заедно с Отца, но тя се дава на оня, който чрез Дева Мария се е съединил с душевната плът, сиреч с тялото на възнасящия се върху облак на небето.

Защото Бог е дивен и човек съвършен и нему бе дадена власт, слава и царство, за да му служат всички народи, племена и езици; владичеството му е владичество вечно, което няма да премине, и царството му не ще се разруши.

Засрамете се, евреи! Вие, които почитате пророците, а не искате да познаете Христа, за когото пророците говореха и комуто ние, грешните, като го познахме, се кланяме.

О, чудеса предивни! Оня, от когото раят беше заключен, от него небето се отключи днес! Този, когото Пилат осъди, той днес седи на небето като съдия. Този, комуто евреите се присмиваха, него ангелските сили славят.

О, пречистий уме Давидов! Макар че не видя този ден, ти казваше: ”Рече Господ Господу моему.“ Седи от дясната ми страна!“.

Тям слава, чест и власт с Пресветия и животворящ Дух сега, всякога и во веки веков. Амин!

Слово на Йован Презвитер от евангелското тълкование

”Върнаха се пак двамата ученици у тях си, изумени, а Мария стоеше отвъд при гроба, плачейки“

Жалостив е, прочее, женският пол и бързо се поддава на състрадание. Казвам това, та да се не чудиш защо Мария, стоейки при гроба, плаче горчиво, Петър пък изобщо не прави такова нещо. ”Учениците, рече, се върнаха у тях си изумени“, а тя ”стоеше плачейки“, понеже и полът (им)

е състрадателен и при това – понеже тя не знаеше ясно за възкресението, докато тези ученици, видели повивките и повярвали, се върнаха изумени. Но защо двамата не отидоха в Галилея, както им бе наредено преди разпъването? Както си мисля, те чакаха другите апостоли, а едновременно преживяха това чудо. Те се върнаха, а тя и още стоеше при гроба, плачейки, защото и гробът, гледан от хората, е голяма утеха.

Виждаш ли я, как тя, отдадена на покойника, мисли, като се наведе да види мястото, дето лежи тялото Исусово? Заради това и поради това усилие не малка награда приема. Онова, що учениците не съзряха, това тя първа видя, сиреч: *”два ангела седящи, единият при нозете, а другият – при главата в бели одежди“*. И видът им бе изпълнен със светлост и радост. Умът на жената не беше чак толкова възвишен, та от това да получи даровете на възкресението, затова чрез тези неща стана нещо повече. Защото тя вижда ангели седящи, светли на вид, та да отклонят ума ѝ от мъката и да я утешат. Те обаче не ѝ казват нищо за възкресението, ала постепенно я насочват към мисълта за него. Видя образи светли, каквито никога не бе виждала, видя блестящо видение, чу състрадателен глас.

А какво, прочее, ѝ говореха? – *”Жено, защо плачеш, когото търсиш?“*. Чрез всичко това, сякаш през откритата врата, по малко словото я въвежда във възкресението. И още – начинът на тяхното сядане я насочваше към въпроса, понеже съзнаваше, че те разбираха случилото се, а поради това и не седяха заедно. Те обаче чрез въпроса ѝ вдъхват повече разум, след като беседват с нея.

И какво им отвърща тя? Твърде скърбяща и обичаща не им ли каза: *”Взели са моя Господ и не зная къде са го положили“*.

Какво говориш, жено! Нима не знаеш нищо за възкресението, та още се тревожиш за полагането? Виждаш ли, че тя не вярва много в учението за възкресението!

”И като каза това, обърна се назад“. А на мене ми се струва, че докато тя говореше, Христос внезапно се яви зад нея и ангелите бяха поразени; и понеже те видяха Владиката и по вид, и по образ, и по появата веднага дадоха да се разбере, че са видели Господа, та затова жената се обърна назад. На тях се яви така, а на нея – иначе, та да не я поразя

отначало, но в незначителен и обикновен образ. И е очевидно, понеже тя го мислеше за градинар – толкова проникновение! – тъй като подобаваше не внезапно да я въздигне към висшето, но постепенно.

Пак, прочее, сам той пита: *”Жено, защо плачеш, кого търсиш?”*. Така й показва, че знае за какво пита тя. Така разбрала нещата, тя не назовава името Иисусово, но понеже питащият знае кого тя търси, рече: *”Господарю, ако ти си го пренесъл, кажи ми къде си го положил, та да го взема”*. Като че говори за мъртвец, отново рече – полагане, вземане и пренасяне! А освен това смисълът тук е, тъй да се каже: ако заради страх от иудеите сте го взели оттук, то открийте ми, та аз да го взема. Голяма е любовта и привързаността на тази жена, обаче тя все пак нямаше пълно разбиране. Затова и (го) допълни – не чрез опознаване, ала чрез гласа (си). Както, прочее, при иудеите – веднъж им позволяваше да го познаят, друг път беше невидим – така и тук. Нали говореше на иудеите: *”кого търсите”*, а те не познаха ни лицето, ни гласа, докато не пожела. Същото стана и тук. Той я извика само по името *”Мария”*, укорявайки и упреквайки я, защото тя си мислеше толкова нещо за живия. Но защо я призовава така, сякаш го е загърбила? Та нали тя говореше с него? Струва ми се, че след като каза *”къде си го положил”*, тя се обърна към ангелите, питайки: *”Защо се поразихте?”* После, понеже Христос я повика, обърна се към него; и чрез тези ангели, и по гласа (си) той бе познат. И когато я повика: *”Марийо!”* – тогава го позна. По този начин опознаването не бе по лицето, ала по гласа.

Ако ли пак попитат откъде е известно, че и ония ангели са били поразени, та затова жената се обърна назад, го и тук пак ще кажат: откъде е известно, че тя го е познала? Но както е ясно, понеже рече *”Не се докосвай до мене”*, така и (другото), заради което рече *”обърна се”*. А заради какво каза: *”Не се докосвай до мене”*. Аз си мисля, че понеже тя ще иска пак винаги да бъде до него и да върви след него, както ония, що служеха преди разпъването, възприемаха неговите поучения. Та затова рече: *”Не се доближавай до мене и не се докосвай, защото няма пак да вървя сред вас, учейки, както преди”*. А дето рече: *”Не съм възлязъл при Отца си”* – означаваше, че той се стреми натам и иска да отиде. А който отива там и няма занаят да живее тук с човеците, следваше, прочее, на него да се гледа така, както преди (въплъщението). А и от това трябва да се разбира, понеже после, говорейки, рече: *”Иди кажи на братята, че отивам при моя Отец и при вашия Отец и при моя Бог и вашия Бог”*, въпреки че нямаше тогава веднага да иде, но след 40 дни. А защо

казва това? Дали защото иска да ѝ внуши възвишен помисъл, че той няма да живее тук както преди, но ще се възкачи на небесата? А дето казва: *”Моя Отец и вашия Отец“* – то е заради плътската природа, понеже и възшествието (му) на небето е в плът. Казва ѝ това, понеже тя не може да си възобрази пълното величие.

А друг ли е неговият Отец, друг ли вашият? Точно така! Той му е син по плът, а апостолите – по благодат. А понеже рече: *”Кажете на братята ми“*, да не би от думите му да се помисли, че са еднакви, то така и показва различието. Макар и да беше брат на тези, що са в плът, обаче неговата слава е неизразима. Той, прочее като съдия ще седне на престола Божи, а цялото човешко естество ще застане пред него.

Жената отиде, за да разкаже това на учениците.

Толкова голямо е постоянството и вярното търпение!

Все пак защо учениците не скърбяха за това, когато чуха, че ще си отиде от тях, нито говореха както преди? Тогавата, понеже щеше да умре, говореха така (с жал), а сега, когато той възкръсна, защо трябваше да правят това или да скърбят?

А тя им разказа каквото е видяла, та и тези думи бяха достатъчни, за да се утешат. Обаче дали учениците не вярват на жената, казваща това, или пък, повярвали, скърбят, понеже не тям се яви първом, според както им бе казал, че ще се яви в Галилея? Те, прочее, забравяйки (обещаното), са печални. Преди да изтече и един ден, започнаха много да копнеят и да чакат, желайки да го видят, понеже чуха от жената, която го бе видяла, а и самите те бяха видели празния гроб. Та, когато възжадуваха силно да го видят – тогава вече настъпи вечерта, твърде късно – той застана пред тях.

А защо се яви вечерта? Защото дотогава всички се събраха, освен Тома. Също велико чудо! Защо не помислиха, че е привидение, а не истина, след като изведнъж дойде и им се яви, когато вратите бяха затворени? Не е ли, защото жената ги бе накарала да повярват?

И това още – яви им се в благ образ, но не през деня им се яви, изчаквайки докато се съберат заедно. Голяма беше тяхната почуда, тъй като, без да отвори вратата, той застана сред тях и показа прободеното

си ребро и ръцете, и със собствения си глас спря възмущащите се, казвайки: *”Мир вам!”* – сиреч – не бойте се, а и им припомни отново, що им бе говорил преди разпъването: *”Мира ви оставям, моя мир ви давам”*. И още: *”В мене имате мир, в този свят имате скръб”*. А учениците, видели Господа, се възрадваха.

Виждаш ли как думите чрез делата се осъществяват? Където, прочее, бе казал преди разпъването, сиреч: *”Пак ще ви видя и ще се възрадва сърцето ви, и радостта ви никой няма да ви отнеме”*, тази реч сега се изпълнява чрез делото. Всичко това той превръщаше във вяра – твърда и бързо потвърдена.

А ето, след възкресението първом изрече думата *”Мир вам”*, защото навсякъде казва: *”Благодат и мир вам.”* И на жените Господ благовести радост, понеже този пол беше тъжен и следователно получи първата радост. Подходяща за двата пола дума дава; (мир) на мъжете, тъй като знаеше, че те влизат в битка, а от мир се нуждаят, а на жените, скръбящи, пожелава радост. *”Унищожил всяка печал”* – това посочва нещата, що е изправил чрез кръста. А това е мирът – понеже е унищожено заповяданото разделяне (на Бога от човека) и (Христос) постигна светла победа, и всичко е праведно. По тази причина той каза: *”Както Отецът ме изпрати, и аз ви изпращам. И няма да се случи никаква беда – и поради това, що вече се е случило, и поради моя чин, който ви изпраща.”* Оттук им възвисява умовете и им разкрива голямото достойнство на вярата, понеже те трябва заради тези неща да приемат (Духа). И при това не отправя молитва към Отца, но чрез властта (си) им дава сила. *”Духна и рече: ”Приемете Светия Дух; и които грехове простите, ще им се простят”*. Както князът, изпращайки болярите в тъмница, власт им дава, та когото поискат, то да затворят, а когото поискат, него да изведат, по същия начин и, изпращайки тези ученици, в същата сила ги облича.

Каза така: *”Ако аз не отида, то той няма да дойде”*. А дето *”дава Дух”*, някои смятат, че не им дава Духа, но чрез духването ги прави чисти и достойни за приемането на Светия Дух, та ги подготвя, давайки им сила – понеже щом двата ангела, видели (го), се изумиха, то как те биха изтърпели, приемайки толкова голяма неизречена и силна благодат? Но той ги подготвя, давайки им сила, та затова (го) казва. И не рече: *”приехте Светия Дух”*, ала *”приемете”* – сиреч, който ще дойде.

А Иван Златоуст говори, казвайки: приеха сила, духовни дарове, но не да възкресяват мъртвите и да проявяват могъщества, тоест чудеса, а да прощават от грехове. Защото духовните дарове са различни, та затова допълни, казвайки: *”на които ще простите, ще се опростят“*, изяснявайки за какво дава силата. **А** Светия Дух приеха на петдесетия ден от възкръсването, защото тогава се прояви чудотворната сила. Затова и Христос рече: *”Ще приемете сила, когато Светият Дух слезе върху ви и ще ми бъдете свидетели“*. **А** те бяха свидетели чрез чудесата, понеже духовната благодат е неизповедима, а дарът – многостранен.

А това е, та да разбереш, че властта на Отца и Сина, и Светия Дух е една. Където, прочее, се смята постоянно на Отца за неговия Син, същото е присъщо на Сина и на Светия Дух. **А** как? *”Никой няма да дойде при Сина, рече, ако Отецът не го доведе“*. Но ето пък синоството изразява така: *”Аз съм пътят, рече, никой няма да дойде при Отца, освен чрез мене .*

Внирни, та да видиш, не се ли (отнася) това до Светия Дух, понеже *”никой не може да нарече Господа Исуса, освен чрез Светия Дух“*. И още чрез апостола: понякога чрез Отца, а понякога – чрез Светия Дух (са) дадени на Църквата. И делитвите на дара, виждаме, са отчески, и синовни, и на Светия Дух.

Богу нашему слава сега и винаги!